

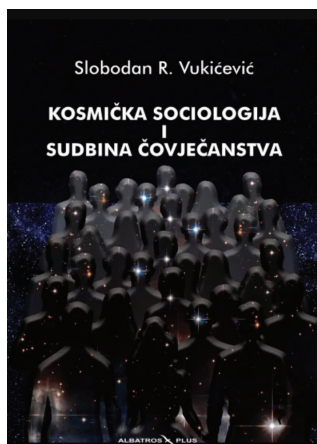
Славка В. Гвозденовић¹
Универзитет Црне Горе, Филозофски факултет,
Студијски програм за филозофију,
Студијски програм за социологију
Никшић (Црна Гора)

316.3(049.32)
316.42:304.9(049.32)
Приказ
Примљен 27/12/2023
Прихваћен 28/01/2024
doi: [10.5937/socpreg58-48452](https://doi.org/10.5937/socpreg58-48452)

ЧОВЈЕКОВА СУДБИНА НИЈЕ ТРАГИЧНА, ВЕЋ КОСМИЧКА

Слободан Р. Вукићевић: *Космичка социологија и судбина човјечанства*.
Београд: Издавачко предузеће Албатрос плус, 2023, 376 стр.

Књига *Космичка социологија и судбина човјечанства* проф. др Слободана Вукићевића представља аутентичан допринос разматрању темељних питања из домена космичке социологије и судбине човјечанства. Користећи најновије радове

из европске литературе у којима се заступа став да „космичка социологија мора имати у виду чињеницу да без обзира на разлике међу човјековим заједницама постоје неки општи принципи узајамности међу њима“ (стр. 7), аутор (у Уводу) наводи да се овдје најављује могућност утицаја космичког логоса као општег принципа узајамног дјеловања човјекових заједница. Међутим, овај принцип, према ријечима професора Вукићевића, „остаје на апстрактном нивоу и запоставља цјелину принципа универзално–конкретно, а тиме и основу за анализу аутономије универзалног и конкретног и тумачење њиховог односа у цјелини оваплоћења космичког логоса у човјековом и човјечанском времену“ (стр. 7). Притом се истиче као непривратљиво становиште по којем социологија

изучава друштво, а космичка друштва изучава космичка социологија, будући да је свака човјекова заједница (друштво) истовремено и космичка заједница, како по свом споља детерминисаном космичком контексту, тако и по свом унутрашњем искуству ума и искуству бића (стр. 7). Космичка социологија, дакле, изучава човјека у пуном јединству његовог објективитета и субјективитета, док космички логос представља темељ сазнајног оквира космичке социологије.

¹ slavkag@ucg.ac.me

Књига *Космичка социологија и судбина човјечанства*, поред увода, коришћене литературе и додатка (методолошке инспирације), садржи осам тематски повезаних дјелова/поглавља, који су изложени следећим редослиједом: I дио – Сазнајни оквир космичке социологије; II дио – Временски континуитет људског рода; III дио – Људска природа; IV дио – Људске потребе; V дио – Интереси; VI дио – Цивилизација и култура; VII дио – Судбина човјечанства; VIII дио – Судбина и друштвени систем. Поглавља су структурисана кроз брижљиво осмишљене поднасловe, при чему свако од њих заслужује посебну пажњу, будући да подстиче духовни интерес читаоца за преиспитивањем сопствене позиције у поретку ствари, било да је ријеч о човјеку као бићу заједнице или о његовој сталној тежњи за помјерањем граница сазнања.

У првом поглављу аутор указује на то да су човјек у космосу и космос у човјеку полазна тачка предмета космичке социологије, која изучава настајање и постојање друштвеног бића човјека и човјекове заједнице у условима космичког дјеловања, као и дјеловање човјека и његове заједнице на космичке претпоставке њиховог настајања и постојања. У најкраћем, „предмет космичке социологије је узајамност дјеловања **космичког времена и простора и времена друштвене васионе** у настајању и постојању космоса, људског рода, човјека и човјекове заједнице“ (стр. 11). О трајној отворености питања односа човјека и његове заједнице, и космоса, свједочи напредак човјечанства, на једној страни, док се на другој увећава опасност од космичког „зла“, од којег зависи судбина човјечанства. У том смислу космичка социологија изучава све аспекте културне еволуције настанка и постојања човјека и човјекове заједнице (стр. 13), односно утицај космичких појава на културну еволуцију човјека и његове заједнице. Космичка социологија има задатак да открива могућности употребе вјештачке интелигенције и прогресивних сазнања уопште, у смислу афирмисања људске природе, јер судбина човјечанства зависи од тога, сматра професор Вукићевић, уз апострофирање централног социолошког питања: колико је у савременом човјеку и човјековим заједницама присутна потреба повратка људској природи са становишта њеног значаја, значења и смисла за будућност човјечанства (стр. 25). Након одредбе предмета космичке социологије, анализирају се и тумаче суштинска питања у контексту сазнајног оквира космичке социологије: *тијологија*, *тијане честиице*, *судбина као социолошки феномен*, *космички лојос и лојос друштвене васионе*, *друштвена васиона и њен лојос*, *јенеричка суштина* – *врховни бој друштва*, *заједница* – *јосебан слој јенеричке суштинине*, *друштвени систем и јенеричност*.

Друго поглавље књиге посвећено је разматрању *временској континуицији људског рода* кроз поднасловe: Људски род, човјек и човјекова заједница; Континуитет људског, човјековог и човјечанског времена; Типологија апсолутне нулте тачке времена друштвене васионе; Човјечанство – симетрија повијесних идентитета човјекових заједница. Констатујући да је људски род у виду генеричке логосне енергије извориште човјека и човјекове заједнице, аутор указује на то да су људски род, човјек и човјекова заједница три стуба на којима „стоји“ друштвена васиона (као посебан модел космоса) која постоји и развија се на принципима апсолутне нулте тачке времена. „Апсолутна нулта тачка времена друштвене васионе има **потенцијалну и актуелну** снагу, духовну и душевну, свјесну и савјесну, снагу привлачења, као што има Земљина тежа у оквиру планете Земље“ (стр. 59). Апсолутна нулта тачка друштвене васионе

садржи тајновиту нит која се у односу људског рода, човјека и човјекове заједнице оваплоћује у појединим типовима друштвеног живота, посебно у категорији морала. На тој основи аутор с правом истиче да је питање морала питање опстанка људског рода, човјека и човјекове заједнице и зато мора имати приоритет афирмисан у јавности као врхунска вриједност друштвеног живота. Значај међусобне условљености људског, човјековог и човјечанског времена у конституисању појединих друштвених феномена илустрован је аргументацијом да степен моралне обавезности људског, човјековог и човјечанског времена испољава ниво човјечанског развоја одређене заједнице (стр. 85). Трилогија људског, човјековог и човјечанског времена представља сазнајни оквир анализе и тумачења етике одговорности. „Без те **временске блискости**, истовремености људског, човјековог и човјечанског времена – тумачење етике одговорности остаје на површини и прикрива суштину овог друштвеног феномена“ (стр. 89).

Треће поглавље књиге (Људска природа) структурисано је кроз следеће поднасловце: Људска природа – људски род, човјек и човјекова заједница; Генеричка нужност и генеричка слобода; Људско бивствовање у мјери нужности и слободе; Есенција и егзистенција као израз људскости; Антропоцентризам: егзистенција без есенције; Цјеловита људска природа је наша природа; Рад као креативни израз људске природе; „Правна“ и „неправна“ људска природа; Човјек није трагично биће. Будући да се људска природа, према ријечима аутора, налази у људском роду, човјеку и човјековој заједници, она дјелује као претпоставка која успоставља логосну везу људског рода, човјека и његове заједнице (стр. 107). Иако су човјек и човјекова заједница настали и постоје у генеричкој нужности добра и зла, и имају генеричку слободу избора, често изаберу зло (силу, насиље, завист, мржњу, рат, неправду) умјесто да изаберу добро (слободу, хуманост, моралност, солидарност, демократију). Констатујући да је веома тешко откривати узроке избора добра и зла на индивидуалном и колективном плану, Вукићевић (стр. 109) сматра да је основана претпоставка да се узроци налазе у противрјечностима људске природе. Потом указује на то да је генеричка суштина нужна потреба људске природе, која се човјеку и његовој заједници нуди као слобода самоостваривања, његовог слободног, а не трагичног бића (стр. 111). Човјек је природно, космичко биће, које прихвата временитост своје генеричке суштине и генеричности своје заједнице, док је трагично биће ако не прихвата властиту временитост у континуитету прошлости, садашњости и будућности и на томе организује своју заједницу с циљем остваривања свог космичког права: да човјек и његова заједница владају собом (стр. 117). Професор Вукићевић истиче да је генеричност човјека и човјекове заједнице нужен простор њихове слободе, али само као претпоставка, а не као даривана слобода од некога. „Проналажење **смисла живота** у људској природи је човјекова слобода. Трагично је биће само онај ко у људској природи не може да пронађе **смисао свог живота**“ (стр. 131). Живот управо има смисао који му човјек даје, будући да смисао своје егзистенције не измишља, већ га открива и преузима одговорност коју такав смисао намеће (Gvozdenović, 2019, стр. 76).

У четвртм поглављу књиге анализирају се и образлажу кључна питања која се односе на *људске појиреде*, док се у петом поглављу разматрају *инијереси*, компарација и фундаментална разлика потреба и интереса као двију посебних друштвено-социолошких чињеница. Човјекова суштина и смисао постојања испољавају се у његовом

погледу на свијет и његово мјесто у свијету (стр. 132). Логос „производи“ потребу трагања за самим собом и својим креативним мјестом у природи, производећи бригу за очување природе и бригу за судбину човјекове заједнице и њених институција (стр. 134). У том смислу аутор указује на то да човјек увијек остаје само као један вид оваплоћења људске природе у њеном повијесном развиту. Човјекова основна потреба је да буде човјек, а то може бити само као припадник људског рода и човјекове заједнице. Будући да је квалитет живота садржан у потребама, а не у интересима, истинска зграда човјекове заједнице, према ријечима професора Вукићевића, мора бити утемељена на људским потребама, а не на парцијалним интересима. Утемељење овог става илустровано је бројним примјерима из свакидашњег живота, који све више постаје лабораторија интересних сукоба који производе неред у друштву и све већи јаз између идеалног и стварног, што упућује на закључак (стр. 162) да је редуковање људских потреба на интересе противно логосу људске природе и природе човјекове заједнице, а тиме и против логоса укупне природе и космичког логоса.

Шести дио књиге (Цивилизација и култура) структурисан је кроз поднаслов: Идеја владавине као културна потреба; Супстанцијалност заједнице; Идеолошки, умјесто друштвени систем; Мјера цивилизацијског и културног достигнућа; Раскол цивилизације и културе. Суптилно указујући на то да спој цивилизације и културе означава повијесно достигнуће у укупном владању човјека и његове заједнице собом, професор Вукићевић истиче да се најистинскије људско бивствовање налази у мјери генеричке нужности и генеричке слободе у повијесним циклусима цивилизацијског и културног достигнућа човјека и његове заједнице (стр. 172). Залажући се за квалитативну промјену друштвеног односа, умјесто квантитативних израза (богати–сиромашни, већи или мањи национални производ, краће или дуже радно вријеме, већи или мањи пензијски стаж и сл.), аутор се уједно залаже и за принцип прогреса, на којем се темељи друштвени систем. У том смислу, суштинске промјене нема „док се заједница не успостави на темељу логоса људске природе који афирмише позитивну корелацију **трилогије** људског, човјековог и човјечанског времена“ (стр. 175).

Седми дио књиге посвећен је разматрању *судбине човјечанства*, као и теоријским приступима у разумијевању судбине. Одређујући судбину као посебан тип времена, који карактерише поглед на свијет човјека и човјекове заједнице о њиховом мјесту, улози и утицају у свијету, професор Вукићевић (стр. 176) истиче да феномен судбине има дубоку везу са космичким и логосом друштвене васионе. „У временском споју космичког логоса и логоса човјековог и друштвеног времена конституише се **феномен судбине** као **очекивана будућност**“ (стр. 176–177). Указујући на посебну важност социолошке имагинације у тумачењу значаја, значења и смисла судбине као друштвеног феномена, аутор истиче да *социолошка имагинација* није празна фантазија, јер се заснива на социолошком теоријском и емпиријском знању и обогаћује га откривањем виших нивоа друштвене динамике и дијалектике и могућим утицајем друштвених актера и фактора универзума и мултиуниверзума. Потом, у најкраћем, социолошку имагинацију дефинише као умијеће социолога да тумачи човјека и друштво на бази споја логоса и историје (стр. 180).

Осмо поглавље (Судбина и друштвени систем) започиње критичким тумачењем либералног погледа на свијет (као радикалним раскидом са људском природом),

будући да либерализам пустоши човјека изнутра и споља, и зато се морају откривати узроци не само пропадања либерализма него и узроци његовог непропадања, тј. морају се откривати стубови на којима се „мост“ (симетрија) либерализма одржава (стр. 202–203). Човјек се, према ријечима аутора, може спасити једино ако се сачува од либералистичког погледа, који негира суштину времена, будући да онај ко не посједује своју прошлост и своју будућност никад не може постати истински власник своје садашњости, а ни будућности. Указујући на кардиналну грешку либерализма што људске потребе редукује на интересе (прије свега економске и политичке), професор Вукићевић (стр. 205) се залаже за остваривање општег добра у смјеру развоја генеричности човјека и његове заједнице. Либерализам нуди појединцу апстрактну слободу која га онеспособљава да буде слободан, да влада својом судбином, при чему се игнорише елементарна чињеница да се појединац може ослободити само слободом заједнице, као и да владања појединца самим собом нема без заједнице (стр. 211). У либералном друштву се дешавају квантитативне промјене које не доводе до суштинске промјене друштвеног односа, док је квалитет друштвеног односа ван либералне „интересне“ слободе. Аутор сматра да би требало развити концепцију друштвеног система који ће резултирати квалитативном промјеном либералног система, развити оне снаге које ће онемогућити саморепродукцију либерализма, што се једино може преко науке и образовања, заснованих на објективном и свестраном научном сазнању и образовању и слободном ангажовању (стр. 247). Међутим, либерални концепт друштвеног система још увијек потискује космичко право појединца и његове заједнице да владају сами собом. „Очигледно, либерализам се оспособио да влада сам собом, али је онеспособио заједницу да влада сама собом, тј. укида космичко право заједнице да влада сама собом, а то је стуб демократије“ (стр. 323). Утолико се одговор на кључно питање: зашто либерализам не пропада, а не зашто либерализам пропада? мора тражити у алтернативама које су изван логоса либерализма, које се заснивају на општем логосном закону развоја човјека и његове заједнице, са принципима који прате људску природу и природу човјекове заједнице, а то је генеричка суштина са енергијом апсолутне нулте тачке човјековог и друштвеног времена. Либерализам не пропада јер нема довољно спремних и способних снага које могу довести до његове суштинске промјене, сматра професор Вукићевић. Будући да ништа не настаје без борбе, за напредак демократије на свим нивоима вреди се борити, јер је он достижан (Giddens, 2005, стр. 104).

Теоријско проблематизовање и студиозно разматрање кључних питања из домена космичке социологије и судбине човјечанства професор Вукићевић излаже на оригиналан, систематичан, социолошки утемељен и инспиративан начин, подстичући читаоца на преиспитивање и критичко промишљање о значају, значењу и смислу питања односа човјека и човјекове заједнице и космоса. Указујући на човјекову основну потребу да буде човјек, аутор истовремено упућује на бригу за очување природе и бригу за судбину човјекове заједнице и њених институција, што имплицира да се, умјесто квантитативних, успостави квалитативна промјена друштвеног односа и афирмише принцип прогреса на којем се темељи друштвени систем. Трансцендирајући теоријско наслеђе на ову тему, књига *Космичка социологија и судбина човјечанства* проф. др Слободана Вукићевића представља значајан

допринос утемељењу космичке социологије и социолошким истраживањима у цјелини. Она је и подухват који подстиче на саморазумијевање, и исходиште трагања које усмјерава на остваривање космичког права да човјек и његова заједница владају собом, умјесто да њима владају други.

Slavka V. Gvozdenović¹
University of Montenegro, Faculty of Philosophy,
Study Program of Philosophy, Study Program of Sociology
Nikšić (Montenegro)

MAN'S FATE IS NOT TRAGIC BUT COSMIC

Slobodan R. Vukićević: *Cosmic Sociology and the Fate of Humanity*.
Beograd: Publishing Enterprise Albatros plus, 2023, 376 pp.

(Translation *In Extenso*)

The book *Cosmic Sociology and the Fate of Humanity* by Professor Slobodan Vukićević, PhD, is an authentic contribution to the consideration of the main questions from the domain of cosmic sociology and the fate of humanity. Using the latest works from the European literature representing the attitude that “cosmic sociology must take into account the fact that, regardless of the differences between human communities, there are certain general principles of reciprocity between them” (p. 7), the author states (in the Introduction) that here he announces the possibility of the influence of the cosmic logos as the general principle of reciprocal action of human communities. However, this principle, according to Professor Vukićević, “remains at an abstract level and neglects the whole of the universal-concrete principle, thus also the foundation for the analysis of autonomy of the universal and the concrete, and for the interpretation of their relationship in the whole of the embodiment of the cosmic logos in man's and humanity's time” (p. 7). Moreover, an unacceptable attitude is pointed out according to which sociology studies society, while cosmic sociology studies cosmic societies, since every human community (society) is at the same time a cosmic community, both by its externally determined cosmic context, and by its internal experience of the mind and the experience of the being (p. 7). Therefore, cosmic sociology studies man in the full unity of his objectivity and subjectivity, while the cosmic logos constitutes the foundation of the cognitive framework of cosmic sociology.

The book *Cosmic Sociology and the Fate of Humanity*, in addition to the introduction, the references and the appendix (methodological inspiration), contains eight thematically connected parts/chapters in the following order: Part I – The cognitive framework of cosmic sociology; Part II – Time continuity of the human race; Part III – Human nature; Part IV – Human needs; Part V – Interests; Part VI – Civilization and culture; Part VII – The fate of humanity; Part VIII – Fate and the social system. The chapters are structured through carefully devised subheadings, with each of them deserving special attention since they encourage the reader's spiritual interest in reconsidering own position in the order

¹ slavkag@ucg.ac.me

of things, either when it comes to man as a being of the community, or of his permanent aspiration towards moving the boundaries of knowledge.

In the first chapter, the author indicates that man in the universe and the universe in man are a starting point of the subject of cosmic sociology, which studies the creation of the social being of man and human community in the conditions of cosmic action, as well as the action of man and his community on the cosmic assumptions of their creation and existence. In short, "the subject of cosmic sociology is the reciprocity of action of **cosmic time and space and the time of social universe** in the creation and existence of the universe, human race, man and human community" (p. 11). The permanent openness of the matter of the relationship between man and his community and the universe is proved by the progress of humanity, on the one hand, while, on the other hand, there is an increasing danger of cosmic "evil", on which the fate of humanity depends. In that respect, cosmic sociology studies all aspects of cultural evolution of the creation and existence of man and human community (p. 13), i.e., the influence of cosmic phenomena on the cultural evolution of man and his community. The task of cosmic sociology is to discover the possibilities of the use of artificial intelligence and progressive knowledge in general, in terms of promoting human nature, because the fate of humanity depends on it, in Professor Vukićević's opinion, with an emphasis on the central sociological question: to what extent the need exists in modern man and human communities to return to the human nature from the perspective of its importance, meaning and sense for the future of humanity (p. 25). After the determination of the subject of cosmic sociology, essential questions are analyzed and interpreted in the context of the cognitive framework of cosmic sociology: "*secret particle*" typology, fate as a sociological phenomenon, cosmic logos and logos of the social universe, the social universe and its logos, generic essence – the supreme god of society, community – a special layer of the generic essence, the social system and genericity.

The second chapter of the book is dedicated to the consideration of the *time continuity of the human race* through the following subheadings: Human race, man and human community; Continuity of human, man's and humanity time; Typology of the absolute zero point of the social universe time; Humanity – the symmetry of historical identities of human communities. Stating that the human race in the form of generic logos energy is the source of man and human community, the author points to the fact that the human race, man and human community are three pillars supporting the social universe (as a special model of the universe) which exists and develops on the principles of the absolute zero point of time. "The absolute zero point of time of the social universe has **potential and actual** strength, spiritual and mental, conscious and conscientious, the strength of attraction, just like the Earth's gravity within Planet Earth" (p. 59). The absolute zero point of the social universe contains a mysterious threat that is, in the relationship of the human race, man and human community, embodied in certain types of social life, particularly in the category of morality. On that basis, the author rightfully emphasizes that the question of morality is the question of the survival of the human race, man and human community, and that is why it must have the priority promoted in public as a supreme value of social life. The importance of mutual conditionality of human, man's and humanity time in the constitution of certain social phenomena is illustrated by the argument that the degree of moral obligation of human, man's and humanity time manifests the level of humanity development of a certain community (p. 85). The trilogy of human, man's and humanity

time constitutes the cognitive framework of the analysis and interpretation of ethics of responsibility. Without that **time closeness**, concurrence of human, man's and humanity time – the interpretation of the ethics of responsibility remains on the surface and conceals the essence of this social phenomenon" (p. 89).

The third chapter of the book (Human nature) is structured through the following subheadings: Human nature – human race, man and human community; Generic necessity and generic freedom; Human existence in the extent of necessity and freedom; Essence and existence as an expression of humaneness; Anthropocentrism: existence without essence; The entire human nature is our nature; Work as a creative expression of the human nature; "True" and "non-true" human nature; Man is not a tragic being. Since Human nature, according to the author, exists in the human race, man and human community, it acts as an assumption that establishes a logos relationship of the human race, man and his community (p. 107). Although man and human community emerged and exist in the generic necessity of good and evil, and have a generic freedom of choice, they often choose evil (force, violence, envy, hatred, war, injustice) rather than good (freedom, humaneness, morality, solidarity, democracy). Asserting that it is very difficult to discover the causes of the choice between good and evil at individual and collective levels, Vukićević (p. 109) believes that it is founded to assume that the causes lie in the contradictions of the human nature. Then he points to the fact that the generic essence is an indispensable need of the human nature, which is offered to man and his community as the freedom of self-realization, and his free, and not tragic, being (p. 111). Man is a natural, cosmic being, who accepts the time quality of his generic essence and genericity of his community, while he will be a tragic being if he does not accept his own time quality in the continuity of the past, the present and the future, organizing his community with the aim of achieving his cosmic right: that man and his community should govern themselves (p. 117). Professor Vukićević stresses that genericity of man and human community is a necessary space of their freedom, but only as an assumption, and not as freedom given by someone as a gift. "Finding the meaning of life in the human nature is man's freedom. A tragic being is only one who cannot find the meaning of his own life in the human nature" (p. 131). Life has the meaning given to it by man himself, since man does not invent the meaning of his existence, but discovers it and assumes responsibility imposed by that meaning (Gvozdenović, 2019, str. 76).

In the fourth chapter of the book, the key questions are analyzed and justified regarding *human needs*, while the fifth chapter elaborates on interests, comparison and fundamental difference between needs and interests as two separate socio-sociological facts. The man's essence and meaning of existence are manifested in his view of the world and his place in the world (p. 132). The logos "produces" the need for searching for oneself and one's creative place in the nature, leading to the care for the nature conservation and the concern for the fate of human community and its institutions (p. 134). In that respect, the author points out that man always remains only one form of the embodiment of the human nature in its historical development. Man's basic need is to be a man, which he can achieve only by being a member of the human race and human community. Since the quality of life is contained in needs, and not in interests, the true building of human community, according to Professor Vukićević, must be founded on human needs and not on partial interests. The foundation of this attitude is illustrated by numerous examples from everyday life,

which is increasingly becoming a laboratory of the conflicts of interest that cause disorder in society, and there is an ever-wider gap between the ideal and the real, which leads to a conclusion (p. 162) that reducing human needs to interests is contrary to the logos of the human nature and the nature of human community and, thus, contrary to the logos of the entire nature and the cosmic logos.

The sixth part of the book (Civilization and culture) is structured through the following subheadings: Idea of rule as a cultural need; Substantiality of the community; The ideological system instead of the social system; The measure of civilizational and cultural accomplishment; The schism of civilization and culture. Subtly indicating that the joining of civilization and culture marks historical accomplishment in the overall governance of man and his community over themselves, Professor Vukićević emphasizes that the truest human existence lies in the extent of generic necessity and generic freedom in historical cycles of the civilizational and cultural accomplishment of man and his community (p. 172). Advocating for the qualitative change of the social relationship, instead of the quantitative expression (rich – poor, higher or smaller national product, shorter or longer working hours, longer or shorter tenure etc.), the author at the same time advocates for the principle of progress, on which the social system is founded. In that respect, there is no essential change until “the community is established on the foundation of the logos of the human nature promoting a positive correlation of the **trilogy** of human, man's and humanity time” (p. 175).

The seventh part of the book is dedicated to the consideration of *the fate of humanity*, as well as to the theoretical approaches to understanding fate. Determining fate as a special type of time, which characterizes the view of the world of man and human community, about their place, role and effect in the world, Professor Vukićević (p. 176) emphasizes that the phenomenon of fate is profoundly connected both with the cosmic logos and the logos of social universe. “In the time combination of the cosmic logos and the logos of human and social time, the “**phenomenon of fate as expected future**” is constituted (pp. 176-177). Pointing to the special importance of sociological imagination in the interpretation of the importance, meaning and sense of fate as a social phenomenon, the author emphasizes that *sociological imagination* is not merely a phantasy, since it is founded on sociological theoretical and empirical knowledge and enriches it by discovering several levels of social dynamics and dialectics and potential effect of social actors and factors of the universe and the multi-universe. Afterwards, in short, he defines sociological imagination as the sociologist's ability to interpret man and society on the basis of the combined logos and history (p. 180).

The eighth chapter (Fate and the social system) begins with the critical interpretation of the liberal view of the world (as a radical schism with the human nature), since liberalism destroys man both from inside and outside, and that is why causes must be discovered not only of the decline of liberalism, but also the causes of its non-decline, i.e., the pillars on which the “bridge” (symmetry) supporting liberalism must be discovered (pp. 202–203). According to the author, man can survive only if he is protected from the liberalist view, which negates the essence of time, since the one who does not possess his past and his future can never become a true owner of either his presence or his future. Pointing to the cardinal mistake of liberalism, i.e., its reduction of human needs to interests (primarily economic and political), Professor Vukićević (p. 205) advocates for the realization of the general good directed towards the development of the genericity of man and his community. Liberalism

offers abstract freedom to an individual, which prevents him from being free, from governing his fate, whereas the elementary fact is ignored that an individual can be freed only by the freedom of the community, and also that the individual's governance over himself is impossible without a community (p. 211). In liberal society, there are quantitative changes that do not lead to essential changes of the social relationship, while the quality of the social relationship is outside the liberal "interest" freedom. The author believes that a concept of the social system should be developed which will result in the qualitative change of the liberal system, develop all those forces preventing self-reproduction of liberalism, which is possible only through science and education based on objective and versatile scientific knowledge and education and on free engagement (p. 247). However, the liberal concept of the social system is still suppressing the cosmic right of an individual and his community to govern themselves. "Liberalism has obviously become able to govern itself, but it has prevented the community from governing itself, i.e., it abolishes the cosmic right of the community to govern itself, and that is the pillar of democracy" (p. 323). That is why the answer to the key question as to why liberalism does not decline, and not why liberalism declines, must be sought in alternatives outside the logos of liberalism, which are based on the general logos law of development of man and his community, with the principles accompanying the human nature and the nature of human community – that is the generic essence with the energy of the absolute zero point of man's and social time. Liberalism does not decline because there are not sufficiently ready and capable forces that can lead to its essential change, according to Professor Vukićević. Since nothing can be created without struggle, it is worth struggling for the progress of democracy at all levels, because it is achievable (Giddens, 2005, str. 104).

Theoretical problematization and studious consideration of key questions from the domain of cosmic sociology and the fate of humanity are presented by Professor Vukićević in an original, systematic, sociologically founded and inspirational manner, encouraging the reader towards re-examination and critical consideration of the importance, meaning and sense of the question of the relationship between man and human community and the universe. Pointing to the man's basic need to be a man, the author also points to the care for protecting the nature and the concern for the fate of the human community and its institutions, which implies that, instead of quantitative ones, the qualitative change of social relations should be established and the progress principle should be promoted on which the social system is founded. Transcending the theoretical heritage in relation to this topic, the book *Cosmic Sociology and the Fate of Humanity* by Professor Slobodan Vukićević, PhD, is a significant contribution to the establishment of cosmic sociology and sociological research on the whole. It is also an enterprise encouraging self-understanding and the starting point of the search that directs towards the realization of the cosmic right of man and his community to govern themselves instead of being governed.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Giddens, A. (2005). *Runaway World*. Beograd: Stubovi kulture. [In Serbian]
 Gvozdenović, S. (2019). *Life and Meaning*. Nikšić: Filozofski fakultet. [In Serbian]
 Vukićević, S. (2023). *Cosmic Sociology and the Fate of Humanity*. Beograd: Albatros plus. [In Serbian]

